

نگاهی به وضعیت کنونی بافت تاریخی مشهد

تخریب تاریخ، نتیجه نبود نظارت بر عملکرد مسوولان شهری

جدیدی که ساخته شده و مباحثی که برای آینده مشهد مطرح است، با فکر لازم و مطالعات دقیق همه‌جانیه‌هرادنست.منظور از مطالعه همه‌جانیه این است که ما باید برای مان روشن باشد که منظور از «زیارت» چیست؟ افرادی که به‌این محدوده مراجعه می‌کنند چه افرادی هستند، چگونه باید در این منطقه استقرار پیدا کنند و به‌طور کلی قضایی که ما می‌خواهیم در اطراف حرم رضوی باشد چه نوع قضایی است؟ یا ما معتقدیم که این منطقه صرفاً باید تبدیل به محلی برای ساخت هتل و مراکز خرید عمرانی این شهر انجام شده به اندازه کافی از این دقت‌ها و ملاحظات لازم بر خوردار نبوده.متاسفانه مجموعه تخریب‌هایی که انجام شده و بناهای

جدیدی که ساخته شده و مباحثی که برای آینده مشهد مطرح است، با فکر لازم و مطالعات دقیق همه‌جانیه‌هرادنست.منظور از مطالعه همه‌جانیه این است که ما باید برای مان روشن باشد که منظور از «زیارت» چیست؟ افرادی که به‌این محدوده مراجعه می‌کنند چه افرادی هستند، چگونه باید در این منطقه استقرار پیدا کنند و به‌طور کلی قضایی که ما می‌خواهیم در اطراف حرم رضوی باشد چه نوع قضایی است؟ یا ما معتقدیم که این منطقه صرفاً باید تبدیل به محلی برای ساخت هتل و مراکز خرید عمرانی این شهر انجام شده به اندازه کافی از این دقت‌ها و ملاحظات لازم بر خوردار نبوده.متاسفانه مجموعه تخریب‌هایی که انجام شده و بناهای

مهدی حجت

مدیرعامل ایکوموس ایران

حرم مطهر امام رضا(ع) شریف‌ترین نقطه‌ای است که در ایران وجود دارد، بنابراین باید به اندازه‌اهمیتی که این نقطه از کشور در همه جهان اسلام و خصوصاًایران دارد برای اقداماتی که در محدوده آن انجام می‌شود، انرژی و دقت و وقت صرف شود.

در حال حاضر باید گفت آنچه تاکنون در برنامه‌های عمرانی این شهر انجام شده به اندازه کافی از این دقت‌ها و ملاحظات لازم بر خوردار نبوده.متاسفانه مجموعه تخریب‌هایی که انجام شده و بناهای

تصمیم‌گیری در مورد بافت تاریخی مشهد باید در شأن این فضا باشد

همه‌جانیه، عمیق و مفصل دارد که بشود برای آن تصمیم‌گیری کرد. هر نوع تعجیل و اظهار نظر بی‌دون مطالعه دقیق همه‌جانیه از اعتبار لازم برای آن مکان مقدس برخوردار نیست. بنابراین همه افراد دخیل در این موضوع که علاقه‌مند هم هستند که ختمی را انجام دهند، باید قبول کنند که این کار با منادت و تامل و تعمق لازم و کافی انجام شود.
با توجه به اینکه چنین اقدامی ممکن است زمانبر باشد باید نسبت به وضع موجود منطقه ثامن و مشکلاتی که برای مردم به وجود آمده و وضعیتی که به دلیل اجرای ایده‌های قدیمی ایجاد شده، به صورت موردی تصمیم‌گیری شود. جهت گیری کلی در این موضوع بهتر است بر این باشد که اقدامات به نحوی

شهر داری هر پولی را در تاریخ مصوبه گرفته باشد غیر قانونی است

پیروز حناچی

مدیر شورای عالی شهرداری

شورای عالی شهرداری سال گذشته پس از ۱۰ سال وارد مبحث طرح جامع شهر مشهد شد. این طرح بعد از طی مراحل قانونی در استان به شورای عالی شهرداری آمد، طبیعی است که وقتی هر ۱۰ سال یک بار طرحی به شورای عالی می‌آید فرصتی است برای اینکه همه آسیب‌های آن شهر از زوایای مختلف ارزیابی شود و مورد بررسی قرار گیرد. در مورد کلانشهر مشهد که حساسیت بالایی هم دارد و دومین کلانشهر کشور تلقی می‌شود. طبیعی است که طرح جامع فرصتی بود برای اینکه مشکلات شهر مشهد احصا شود. یکی از مواردی که بررسی شد اتفاقی بود که در اطراف حرم رضوی افتاده بود. از زیبایی‌ها نشان منی داد که پروژه‌های این منطقه مطابق طرح پیش‌بینی شده پیش نرفته و به نظر می‌رسید که به جهت کالبدی طرح از ایده‌ها که تراکم نسبی عمومی مشهد بالاتر بود. مطالعات نشان می‌داد که ساخت و سازهای انجام شده در اطراف حرم با هفتاد درصد از زیبایی آنی که به مشهد می‌رفتند هیچ ارتباط و تناسبی ندارد و مخاطبان این خدمات عمدتاً زائران غیر ایرانی هستند. یکی دیگر از آمارهایی که استخراج شد، نشان منی داد که اگر این‌س طرح به همین شکل که پیش‌بینی شده است، اجرا شود ظرفیتی بسیار بیشتر از ظرفیت سرانه‌های موجود شهر را به خود اختصاص می‌دهد و معنای این ارقام ازدحام و آلودگی و تمرکز بیشتر در اطراف حرم بود، در صورتی که به نظر می‌رسد ما باید به دنبال تعادل و عدم تمرکز در شهر باشیم. ما دو مسیر را رفته‌ایم یکی فرضی برای اینکه وضعیت موجود را اصلاح کنیم و دوم اینکه اجماعی در استان شکل پیدا کند، برای اینکه تصمیماتی که می‌خواهیم اتخاذ کنیم، حداکثر همچونانی را با چیزی که در استان قابل اجراست داشته باشد. هر نوع بازنگری ممکن است مقاومت‌هایی هم داشته باشد. بالاخره کسانی منافع‌شان در این وضعیت بوده یا کسانی که منافع بخشی و گروهی و حتی فردی داشته باشند، مخالفت می‌کنند. اما قضیه به ما به عنوان نهاد حاکمیتی این است که ببینیم چه چیزی به مصلحت است و چه اقدامی کارشناسی‌تر و قابل دفاع‌تر است. این مصوبه یکی از مواردی است که شورای شهر و شهرداری در استان به آن اعتراض دارند اما همه این اذعان را دارند که نام‌اتفاق که در اطراف حرم افتاده است رامنمی شود.احترام به حضرت ثامن الحجج گذاشت. در موارد مشابه در ادیان دیگر و کشورهای دیگر می‌بینیم که در شهرهای مقدس چگونه عمل می‌کنند؛ به‌طور مثال در رم هیچ ساختمانی اجازه ندارد از تقاعی بلندتر از گنبد واتیکان داشته

پیروز حناچی: سال‌هاست کمیسیون ماده ۵ در مشهد تعطیل است

انضباط در شهرسازی به معنای رعایت طرح‌های مصوب است. شهر یک موجود زنده است ومدام در حال تغییر، ما هم باید به تناسب این تغییرات تصمیمات مناسب بگیریم. ضمن اینکه هر تغییری باید از مراجع قانونی عبور کند. سال‌هاست که در مشهد گویی کمیسیون ماده ۵ تعطیل است. این برای یک کلانشهر معنا ندارد. شورای عالی چنین چیزی رامنمی پذیرد. علت ورود شورای عالی شهرداری در دو هفته گذشته به موضوع شهر مشهد این عدم توجه‌هاست. البته از مدیران ارشد شهری مشهد هم رفتار قانون مداری در شورای عالی شهرداری ندیدیم. امیدواریم در رفتارشان تجدید نظر کنند.

محمدحسن طالبیان، معاون میراث فرهنگی کشور اردیبهشت امسال اعلام کرد: «پرونده ثبت جهانی مجموعه حرم مطهر رضوی در سال ۲۰۱۷ ماده و تدوین خواهد شد.» اما باید دید آیا وضعیت موجود این منطقه جایی برای تأیید کارشناسان یونسکو و ثبت جهانی این مجموعه باقی می‌گذارد؟ ضمن اینکه ارگانی که به گفته وفا ثابثی، مسوول پایگاه میراث فرهنگی منطقه ثامن، اعتبار ملی و استانی‌اش در سال گذشته صفر بوده چطور می‌توانند شرایط مطلوبی را برای آثار تاریخی موجود در این استان فراهم کنند؟ ثابثی در مورد اینکه چرا اقدامی برای حفاظت و مرمت این بافت از نسوی میراث فرهنگی انجام نشده است، می‌گوید: «در سال ۹۴ اعتبار ملی و استانی ما صفر بود، بنابراین برای حفاظت و مرمت آثار با مشکل مواجه بودیم. رویکرد طرح پیرامون حرم نوسازی بود و نه احیا و به‌سازی. دلیل شکست خوردن این طرح هم همین بود. طرح به‌سازی و نوسازی بافت پیرامون حرم تعارضات زیادی با آثار تاریخی دارد. با وجود اینکه بوسنی توسط وزارت مسکن و شهرسازی و سازمان میراث فرهنگی برای این طرح آماده و ابلاغ شده بود اما اصولاً مورد توجه قرار نگرفت. به طور مثال خانه امیری ثبت ملی شده است و ضوابط عرصه و حریم برای این بنا مشخص و ابلاغ شده بود، اما بدون توجه به این ضوابط مجتمع افتامی و تجاری در کنار آن ساخته شد، این هم به‌شکل‌ی که به نظر می‌رسد این خانه تاریخی را بلعیده و آسمان آن راهم گرفته است.» اردیبهشت امسال صورت عالی معماری و شهرداری طرحی را با عنوان «برنامه راهبردی به‌سازی و هدایت موزون توسعه در محدوده پیرامون حرم» تصویب کرد که در پندهای مختلف آن به حفاظت از هویت تاریخی این منطقه از شهر مشهد تأکید شده است. شهرداری مشهد پس از ابلاغ این طرح به آن اعتراض کرد و همین موضوع محل چالش شهرداری مشهد و شورای عالی معماری و شهرداری شده است. پیروز حناچی، دبیر شورای عالی شهرداری هفته گذشته در مورد طرح جامع و واکنش مسوولان شهری مشهد گفت: «اتفاقی که ما در بافت اطراف حرم رضوی با آن مواجه بودیم، این بود که مراجعی که در

کل کشور معمولاً طرح‌ها را مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهند، مثل کمیسیون‌های ماده پنچ و شورای عالی مدت‌ها بود که در مسائل شهری مشهد و طرح‌هایی که در آن اجرا می‌شود ورود پیدا نکرده بودند و این تصور شکل گرفته بود که ورودشان به این مساله یک کار خلاف قانون است، در حال حاضر عکس‌العمل شهرداری مشهد این است که چرا شورای عالی شهرداری از او در مورد اجرای طرح‌ها سوال می‌کند. مدت‌هاست که دستگاه‌های حاکمیتی ملی به مسائل شهری مشهد ورود پیدا نکرده‌اند و شاید بشود ریشه مشکلات فعلی این شهر را در همین مساله دانست. موضوعی که برای این شوروا اهمیت دارد این است که شهرهای ما بر اساس انضباط و بر مدار طرح‌هایی که تصویب می‌شوند در مسیر رعایت موازین قانونی اداره شوند. طبیعی است که اگر شهرداری بر این مدار حرکت نکند باید هم به حاکمیت و هم به دستگاه‌های نظارتی پاسخگو باشد.» از نسوی دیگر در بی‌تخلفات صورت گرفته در حوزه شهری مشهد، شهردار مشهد به شورای عالی شهرداری احضار شده اما در واکنش به اخطار اعضای این شورا اعلام کرده که هر اقدامی که بخواهد انجام می‌دهد. در حال حاضر گزارش قانون‌گزیری شهرداری مشهد به سازمان بازرسی کل کشور ارسال شده است و باید منتظر نتایج بررسی این موضوع باشیم. اما باید دید تا چه زمان پایبندی به قانون برای مسوولان شهری این شهر که به گفته دبیر شورای عالی شهرداری سال، سال‌هاست نظارتی بر عملکردشان صورت نگرفته است، وجود دارد. وفا ثابثی، مسوول پایگاه میراث فرهنگی بافت پیرامون حرم رضوی، در رابطه با مصوبه شورای عالی شهرداری می‌گوید: «کلیون بر اساس مصوبات شورای عالی شهرداری و معماری که طی ۳ مصوبه مهم (۲ مصوبه آن مربوط به سال ۹۳ و یک مصوبه مربوط به سال ۹۵ است) که به استان ابلاغ شده، بسیاری از مشکلات رامنمی توانیم حل کنیم و با تهیه طرح راهبردی و هدایت موزون توسعه، تعادل و توازن کالبدی را می‌توانیم دوباره بازافرینی کنیم. اگر طبق مصوباتی که شورای عالی شهرداری آن را تکلیف و طبق سه مصوبه مهم و تاثیر گذار به استان ابلاغ کرده است، عمل

انجام شود که راه را برای راه‌حل‌های آینده بندد. منظور از این جمله متوقف کردن مطلق کار نیست اما این طور هم نیست که همه‌چیز را از آزاد بگذاریم تا همان‌گونه‌هایی که قبلاً بوده‌ها جاری شود. به این دلیل که مطالعات جامع است. باید راهی انتخاب شود که آنچه را اجتناب‌ناپذیر ضروری و غیرقابل‌برهیز است، به شکل حداقلی انجام شود. به‌نحوی که بتوانیم همه امکانات را در صورت زرزو داشته باشیم، با توفقی که مطالعات جامع به‌انجام برسد و ما بگوییم چطور عمل کنیم، طبیعی است که در این صورت تا خسارات کمتری را وارد کرده‌ایم و می‌توانیم به نحوی عمل کنیم. اما اگر کسانی هستند که فکر می‌کنند در حال حاضر و با شرایط فعلی می‌دانند که باید در این منطقه

چه اقدامی انجام دهند، در اشتباهند به این دلیل که باید حتماً در این مورد مطالعات دقیق و وسیعی انجام شود، تا آنچه از این مطالعات و اقدامات استخراج می‌شود، برای همه‌ها و قرن‌های آینده بستر معقول و متناسبی باشد. باید توجه داشت که بافت اطراف حرم رضوی یکی از محلات تهران یاصفهان یا تبریز نیست، که راجع به آن با عجله و بدون فکر تصمیم بگیریم. این نقطه بسیار مهم است و طبیعی است که با توجه به شان خود نیاز به تامل و فکر دارد. به نظر می‌رسد اگر با این روند حرکت کنیم، کمترین میزان ضرر را خواهیم داشت. اما اگر تصمیمات عجولانه و اقدامات عمرانی فی‌البدها را اجرا کنیم خسارات جبران‌ناپذیری به تاریخ و هویت این شهر وارد می‌شود.

دغدغه مدیران شهری حفظ هویت فرهنگی مشهد است

محمد رضا حسین‌نژاد

معاون شهرداری و معماری شهرداری مشهد

رویکردی که در شورای چهارم و مدیریت جدید شهرداری در خصوص بافت پیرامونی حرم رضوی مطرح شده، این است که ما بتوانیم هویت فرهنگی و تاریخی و حضور مردم در اطراف بافت پیرامونی حرم را حفظ کنیم. بر این اساس لازم است که تغییری در نحوه تصمیم‌گیری‌ها ایجاد شود. هر گذشته برای احیا و بازگشایی معابر و تأمین سرانه‌ها بحث دراز می‌فرمر مطرح بود، که هنگام تصویب طرح جامع مقرر شد که این تراز صفر حذف شود، به این دلیل که این موضوع ممکن بود هنگام اجرا برای تأمین بخشی از هزینه‌ها طرح را دستخوش تغییراتی کند. در پرآورد اولیه مشخص شد که برای بازگشایی معابر نزدیک به پنج هزار میلیارد تومان هزینه در بر دارد. البته تا به حال نزدیک به ۴۵ در صد طرح اجرا شده است و بخشی از طرح جامع مقرر شد که این تراز صفر حذف شود، به این دلیل که این امر برای صرفه‌جویی در هزینه‌های بلندمرتبه‌سازی در اطراف شهر مشهد تعریف شود، که بتوان از محل در آمد این بلندمرتبه‌سازی، بخشی از بار مالی محیط پیرامونی حرم از سایر نقاط سرشکن شود. با توجه به رویکرد به‌وجودآمده در شرایط کنونی حدود ۵۰ درصد از بافت ۳۳۰ هکتاری که فعالیت در آن انجام شده و پروژه‌ها در این منطقه حال اجراست. اما در ۵۰ در صد دوم که هنوز اقدامی در آن صورت نگرفته است، رویکرد باید تغییر کند و پروژه‌هایی با مقیاس بزرگ تبدیل شود به فعلاتی که مردمی که در آن محل زندگی می‌کنند بتوانند تملک آن را داشته‌باشند. تابوشود حضور مردم در منطقه حفظ کرد.
حفظ میراث فرهنگی و بناهای تاریخی و موارد هویتی که در این محدوده قرار دارد و بر لوجه قرار دادن فرهنگ زیارت هدفی است که در حال حاضر در محیط پیرامونی حرم مورد نظر شورای چهارم و شهردار قرار دارد. اقداماتی که در گذشته در مورد خانه‌های تاریخی انجام شده بر اساس مصوبات کمیسیون ماده ۵ و مصوبات شورای عالی شهرداری و معماری بوده و بعید به نظر می‌رسد مدیریتی در شهر بخواند به میراث فرهنگی بی‌توجهی کند. اگر هم در آن ترازولت جوی و ترکیدگی لوله یا سایر مسائل تخریبی صورت گرفته باشد باید کارشناسان برای مرمت و حفظ بناهای تاریخی ورود پیدا کنند و نسبت به نگهداری میراث با ارزش فرهنگی کشور و منطقه تلاش کنند. در مورد تراز صفر و بحث‌هایی که در حاشیه آن مطرح شده بود، باید توجه کنیم که مشهد یک شهر سه میلیون و ۳۰۰ نفری و یک محدوده بزرگ ۳۰ هزار هکتاری است. ما باید تعاریف درستی از بخش‌های مختلف شهر داشته‌باشیم. وقتی می‌گوییم حرم و محیط پیرامونی آن، این فضا شامل پایگاه حرم و صحن قدسی می‌شود که

بلندمرتبه‌سازی در کوچه‌های قدیمی

سایه‌ساخت و ساز روی خانه‌های تاریخی

خانه قاجاری امیری و برج در حال احداث

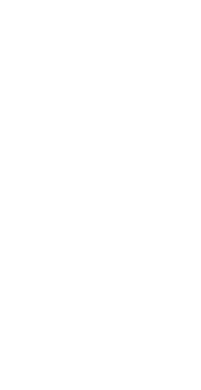
جولان جرثقیل در آسمان مشهد

1

سال گذشته اعتبار ملی و استانی میراث فرهنگی مشهد صفر بود

در سال ۹۴ اعتبار ملی و استانی ما صفر بود، و مرمت آثار با مشکل مواجه بودیم. طرح به‌سازی و نوسازی بافت پیرامون حرم تعارضات زیادی با آثار تاریخی دارد. بنا وجود اینکه پیوستنی توسط وزارت مسکن و شهرداری و سازمان میراث فرهنگی برای این طرح آماده و ابلاغ شده بود اما اصولاً مورد توجه قرار نگرفت. به طور مثال خانه امیری ثبت ملی شده است و ضوابط عرصه و حریم

برای این بنا مشخص و ابلاغ شده بود، اما بدون توجه به این ضوابط مجتمع افتامی و تجاری در کنار آن ساخته شد.

2

مهدی حجت: باید توجه داشت که بافت اطراف حرم رضوی یکی از محلات تهران یا صفهان یا تبریز نیست که راجع به آن با عجله و بدون فکر تصمیم بگیریم، این نقطه بسیار مهم است و طبیعی است که به اندازه شأن خود نیاز به تامل و فکر دارد